

PRIPOROČILA
NACIONALNEGA SVETA ZA BRALNO PISMENOST IN BRALNO KULTURO
2020-2025
ZA KREPITEV IN RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI TER BRALNE KULTURE
V OKVIRU FORMALNEGA IN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA
ZA RAZLIČNE CILJNE SKUPINE

Nacionalni svet za bralno pismenost 2020–2025 je na svoji zadnji, 12. seji, 30. 1. 2025, potrdil **priporočila za krepitev in razvoj bralne pismenosti ter bralne kulture v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja za različne ciljne skupine**. V svojih priporočilih opozarja na področja, katerim bo treba v prihodnje posvetiti posebno pozornost:

I. Dvig bralnih navad in bralne kulture

- Na podlagi sprotnih izsledkov in priporočil izvajalcev medresorsko podprtega ciljnega raziskovalnega programa [*Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah*](#) (nosilka: Pedagoška fakulteta UM, obdobje izvajanja: 2023 –september 2025) bi bilo treba tako v vzgojno-izobraževalnih zavodih (v nadaljevanju: VIZ), na fakultetah kot tudi v splošnih knjižnicah zagotoviti dodatne oblike dejavnosti, ki bodo strokovne delavce v VIZ, na fakultetah (tudi študente) in v splošnih knjižnicah ozaveščale o pomenu bralne pismenosti in bralne kulture ter jih spodbudile tako k izboljšanju lastnih bralnih navad kot tudi k navduševanju otrok, mladih in odraslih za branje.
- V okviru vzgojno-izobraževalnega procesa bi bilo treba vsakodnevno zagotoviti čas za branje različnih tiskanih gradiv in vsem otrokom v vrtcih in šolah zagotoviti nekaj minut poslušanja leposlovja (odrasli modeli bralcev, starejši učenci modeli bralcev za mlajše ...).
- V sklopu kulturnih dejavnosti na VIZ zagotoviti čas za obisk literarnih dogodkov in različnih kulturno-izobraževalnih dogodkov v splošnih knjižnicah, še posebej pa dejavnosti, ki jih splošne knjižnice po vsej Sloveniji ponujajo vrtcem in šolam prav z namenom razvoja bralne kulture.
- Vključiti bralna gradiva, ki zadovoljijo bralni interes, in inovativne pristope za spodbujanje bralne motivacije, še posebej dečkov/fantov.
- Nadgraditi pristope za spodbujanje sodelovanja različnih deležnikov Nacionalne mreže za bralno pismenost in bralno kulturo (v nadaljnjem besedilu: nacionalna mreža PBK), ki jo koordinira Andragoški center RS, tudi z namenom preučiti dejavnosti, ki bi bile uspešne za izboljšanje bralnih navad, zlasti tistih, ki so bistvene za razvoj bralne pismenosti. Ker je nemogoče pričakovati hitre spremembe bralnih navad, je na Ministrstvu za kulturo (MzK) in Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje (MVI) smiselno preučiti vzpostavitev mreže bralnih motivatorjev, ki bodo branje promovirali, spodbujali ciljne skupine k branju in jih ozaveščali o pomenu branja.
- Nadgrajevati sezname kakovostnih knjig, ki jih pripravlja Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo in so namenjeni strokovnim delavcem v VIZ in knjižnicah, pa tudi širši javnosti (starši ...).

II. Družinska pismenost

- Spodbujati aktivnosti za razvoj družinske pismenosti z različnimi inovativnimi pristopi k družinskemu branju.
- Posodobiti obstoječi program družinske pismenosti [Branje za znanje, branje za zabavo](#) in omogočiti njegovo izvajanje;
- Spodbujati medresorsko sodelovanje pri ozaveščanju družin o pomenu branja – povezati MzK, MVI z zdravstvenim in socialnim resorjem (MZ, NIJZ, centri za socialno delo) in pri projektih, kot so na primer knjige za novorojence, usposabljanje zdravstvenega osebja, umestitev vsebin v Šolo za starše.
- V vrtcih in šolah stalno spodbujati starše, ki svojim otrokom iz različnih razlogov ne morejo nuditi skupnega branja, k poslušanju radijskih oddaj in zvočnih knjig (Lahko noč, otroci, Čebelice, radijske igre ...).

III. Sistemske rešitve za razvoj bralne pismenosti in bralne kulture

- Zagotoviti namenska sredstva za nakup knjižničnega gradiva za prenovo vrtčevskih, šolskih, univerzitetnih in splošnih knjižnic.
- Pri uvajanju prenovljenih kurikularnih dokumentov še posebej poudariti ključne kurikularne novosti na področju pismenosti:
 - spodbujanje razvoja govora ter drugih komunikacijskih dejavnosti (poslušanje, pripovedovanje, pisanje);
 - krepitev motivacije za branje (raznovrstna besedila, vsakodnevno branje, višje ravni bralnih odzivov, dialoški pristopi);
 - sprotno spremljanje (formativno spremljanje) in spodbujanje razvoja bralne pismenosti in bralne kulture (v podporo lahko služijo gradniki in ravni bralne pismenosti, opredeljeni v [NSRBP](#)).
- Za razvoj bralne pismenosti je nujno:
 - zagotoviti dober fonološki pouk v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (VIO) s sprotnim spremljanjem napredka učencev na začetku in koncu 1., 2. in 3. razreda (še zlasti ob dejstvu, da se beleži upad razvitosti fonoloških sposobnosti otrok v začetnem opismenjevanju, in ob dejstvu, da imamo dober instrument za to – [Ocenjevalno shemo bralnih zmožnosti za učence od 1. do 3. razreda](#));

- krepiti sporazumevalne zmožnosti otrok – od pisanja (na roko) do pripovedovanja, krepiti izražanje z besedo, s sliko, gibom in glasom ter
 - dvigniti bralno učinkovitost in hitrost branja z razumevanjem ter razvijati kritično mišljenje;
 - omogočiti sistematični razvoj predbralnih in predpisalnih spretnosti otrok v predšolskem obdobju z doslednim upoštevanjem [Kurikula za vrtce](#) ter pri delu z družinami predšolskih otrok (skupaj z vrtcem in morda tudi v okviru knjižnic, raznih društev in drugih organizacij v skupnostih za razvoj boljše družinske pismenosti, za katero rezultati študij kažejo, da je v upadu).
- Sistemsko zagotoviti, da imajo vsi predšolski otroci in šolarji dostop do kakovostnega bralnega gradiva doma in v vrtcu oziroma šoli. Pri tem vzpostaviti tesno sodelovanje vrtcev in šol s splošnimi knjižnicami ter zagotoviti spoznavanje splošnih knjižnic skupaj s starši (npr. roditeljski sestanki v splošni knjižnici, kjer jim knjižničarji iz mladinskih oddelkov ponudijo vpis otrok v knjižnico ...).
 - Sistemsko zagotoviti, da bi vsi otroci, ne glede na družinsko ozadje, imeli dostop do kakovostnih revij za otroke in mladino, ki jih sofinancirata Javna agencija za knjigo RS (JAK) in MzK. Tako bi vsem otrokom in šolajočim omogočili dostop do kakovostnega leposlovja z bogatimi ilustracijami in raznolikimi poljudnimi rubrikami, s čimer bi bogatili besedni zaklad in se seznanjali z aktualnimi življenjskimi temami, razvijali radovednost in vedoželjnost ter hkrati tudi medijsko pismenost.

IV. Usposabljanja na področju bralne pismenosti in bralne kulture v VIZ

- Podpirati celosten vsešolski pristop za uporabo posameznih strategij pri vseh predmetih v 2. in 3. VIO, za kar se priporoča delo s celotnimi učiteljskimi kolektivi v 2. in 3. VIO, da bi vključili bralne strategije v poučevanje vseh predmetov pri delu z besedili.
- Omogočiti redna izobraževanja na področju bralne pismenosti in bralne kulture za strokovne delavce v vrtcih in šolah, šolske knjižničarje in svetovalne delavce ter jih opolnomočiti za udejanjanje kurikularnih novosti ob uporabi didaktičnih strategij, metod, oblik dela, ki otroke/učence/dijake aktivno vključujejo v učni proces in spodbujajo razvoj bralne pismenosti in bralne kulture.
- Zagotoviti, da sta skrb za bralno pismenost in bralno kulturo del programov na vseh pedagoških študijskih programih, in ozavestiti bodoče učitelje, da bralna pismenost vključuje tudi bralno kulturo.

V. Mreženje

- Deležnikom, vključenim v nacionalno mrežo BPK, je treba preko MVI zagotoviti sredstva za delo (medpodročnih) strokovnih delovnih skupin, ki bodo preučile učinkovitost različnih projektov bralne kulture v splošnih knjižnicah in drugih ustanovah, ki aktivno podpirajo razvijanje bralne kulture za posamezne ciljne skupine (otroci, mladi, starši, odrasli, starejši, zaposleni, ranljive skupine ...). Prepoznati je treba primere dobrih praks in omogočiti njihovo širitev na nacionalni ravni. Hkrati je treba za projekte bralne kulture, ki ne dosegajo želene učinkovitosti, preučiti možnosti za posodobitev ali pa jih nadomestiti z novimi projekti.
- Spodbujati povezovanje v javno–zasebna partnerstva za dvig bralne kulture. Institucije, ki se ukvarjajo z dvigom ravni pismenosti odraslih, pripravijo različne možne rešitve in modele (načine, oblike, prostorske, oblikovalske in druge rešitve) za spodbujanje branja (doma in na javnih mestih). Za izvedbo teh rešitev/modelov se lahko povezujejo z zasebnimi subjekti, npr. z založbami in drugimi zasebnimi organizacijami, ki lahko s svojimi viri uresničijo strokovno utemeljene zamisli in tako prispevajo k dvigu bralne kulture.

VI. Ozaveščanje in promocija bralne pismenosti in bralne kulture

- Nadaljevati z ozaveščanjem o pomenu branja in bralni kulturi skozi različne informativne in promocijske aktivnosti (npr. Leto branja v okviru projekta Lahko.si, Nacionalni mesec skupnega branja, Nacionalni dan branja, Beremo skupaj).
- Spodbuditi različne deležnike, da se pridružijo Nacionalnemu mesecu skupnega branja in da preko celega leta v svojih okoljih zagotovijo različne prostore branja, postavijo knjigobežnice ipd. in poskrbijo, da so knjige vidne in da so vidni tudi modeli branja (odrasli, mladi, otroci).
- Spodbuditi bralne krožke/kлубe in druge oblike promocije branja med strokovnimi delavci v vrtcih, šolah in splošnih knjižnicah.
- Spodbuditi bralne krožke in klube ter druge oblike promocije branja v širši javnosti (podjetja ...).

VII. Bralna pismenost v povezavi z digitalno pismenostjo

- Zagotoviti podporo razvijanju digitalne bralne pismenosti in pri tem poskrbeti za varnost in zaščito otrok in mladih v digitalnem okolju. Pri tem je treba ozaveščati in digitalno opolnomočiti otroke, starše in skrbnike, ki pri svojem delu z otroki uporabljajo digitalno tehnologijo.

- Spodbuditi bralne dejavnosti v prostem času otrok in mladih, da bi zmanjšali tveganja za razvoj nekemičnih zasvojenosti.
- Skupaj z različnimi deležniki zagotoviti boljšo uporabo digitalnih in drugih didaktičnih pripomočkov, gradiv in orodij, ki jih MzK (so)financira pri izvedbi projektov, izbranih na podlagi javnih razpisov, in ki lahko prispevajo k izboljšanju jezikovno-digitalnih zmožnosti oziroma bralne pismenosti (branje, pisanje, poslušanje). Hkrati s tem bo treba vzpostaviti sodelovanje s splošnimi knjižnicami, v katerih bi skrbeli za predstavitev teh vsebin različnim ciljnim skupinam.

VIII. Bralna pismenost in bralna kultura za različne ranljive ciljne skupine

- Spodbujati pristope za zagotovitev visoke stopnje bralne pismenosti in bralne kulture otrok tudi ob upoštevanju prvih jezikov otrok, ki jim slovenski jezik ni materni jezik.
- Spodbujati pristope za razvijanje branja in poslušanja odraslih, ki iz različnih razlogov ne zmorejo brati sami.
- Izdajati knjige v lahkem branju/preprostem jeziku – skrb za bralno pismenost ljudi s posebnimi potrebami, tako za odrasle kakor otroke in mladino, tudi v socialno varstvenih zavodih, centrih za usposabljanje ...

IX. Evalvacijske študije in ciljno raziskovalni projekti (CRP)

- Spodbuditi ustrezne evalvacijske študije in CRP na področju zagotavljanja višjih ravni bralne pismenosti in bralne kulture, npr. preučitev kakovosti in primernosti nabave knjižnega gradiva v šolskih knjižnicah.